

Gábor Pusztai

Niet alleen voor het plezier

Judit Gera, Jos Kleemans: *Plezier in poëzie. Handboek poëzieanalyse voor de internationale neerlandistiek*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2022.

Bij Amsterdam University Press is in 2022 het boek *Plezier aan poëzie* verschenen. Het auteursduo bestaat uit de emeritus-hoogleraar Judit Gera van de universiteit ELTE in Boedapest en de gepensioneerde docent Duits en filosofie Jos Kleemans. Judit Gera is waarschijnlijk de bekendste figuur van de Hongaarse neerlandistiek. Als hoogleraar moderne Nederlandse letterkunde bouwde zij een breed onderzoeksveld uit. Zij publiceerde onder andere over kunstgeschiedenis, genderstudies, postkoloniale literatuur, holocaustliteratuur, postmemories, Hongaars-Nederlandse literaire contacten en zij is zeer succesvol als literaire vertaler. Jos Kleemans studeerde theologie, filosofie en Duits, werkte als docent in het middelbaar en hoger onderwijs, verbleef vier jaar in Hongarije waar hij op de Hongaarse, marxistische filosoof György Lukács (1885–1971) promoveerde. Na zijn pensionering werkte hij als docent in Casablanca.

Het boek *Plezier in poëzie* opent met een citaat van de Hongaarse dichter Dezső Kosztolányi (1885–1936): ‘Poëzie is een spel, maar het is het spel van de rede. Haar emotionele lading bereikt ons niet anders dan via het filter van het verstand.’ De auteurs van het boek hebben dit citaat bewust als motto gekozen en het zegt in twee zinnen veel over hun literatuuroppvatting. Gedichten lezen is een vreugde voor de lezer, een spel, maar tegelijk is het ook bloedserieus. Het is een oefening voor de hersenen, het is hard werk voor het verstand op weg naar de interpretatie, het begrijpen van het kunstwerk. Het boek wil een hulp zijn op deze weg van de lezer om

poëzie te kunnen begrijpen, om deze filter van het verstand een duwtje te geven. Het is een vervolg op de in 2010 verschenen *Inleiding literatuurgeschiedenis voor de internationale neerlandistiek*, geschreven door Judit Gera en de in 2019 overleden A. Agnes Sneller. Studenten buiten Nederland en Vlaanderen zijn ook deze keer in eerste instantie de doelgroep, maar het boek werd iedereen aanbevolen die poëzie beter wil begrijpen, gedichten bewuster wil lezen. Niet alleen voor het plezier. De auteurs beschouwen hun boek als handleiding en als een soort oefening voor de lezer om zelfstandig en kritisch gedichten te kunnen lezen, waar wetenschap en emotie elkaar niet uitschakelen, maar samen komen.

De auteurs waren door het boek *Uses of Literature* (2008) van Rita Felski geïnspireerd. Hierin verstaat Felski onder literatuur een persoonlijke ontmoeting tussen lezer en tekst. Gera en Kleemans maken gebruik van Felskis inzichten en bouwen hun boek als volgt op: stappenplan, gedichten, interpretaties. In het stappenplan worden er aan de lezer vier fases bij het lezen van gedichten aanbevolen. Eerst moet de lezer het gedicht enkele keren langzaam lezen, woorden die onbekend zijn opzoeken en bij het lezen het gedicht als tekening zien, waarbij de vragen opdoemen: Wat zie je? Wat voel je? Wat ruik je? Wat wordt er verteld? Door wie wordt het verteld? Is er een directe aanleiding voor het gedicht? De tweede stap is nauwkeurig kijken. Hier worden vooral formele aspecten van het kunstwerk onder de loep genomen: metrum, ritme, rijm, titel, zinsbouw. In de derde stap moet de lezer op basis van stappen één en twee een these formuleren. Op basis van de indrukken, associaties en invallen geeft de lezer een subjectieve interpretatie aan het gedicht. Vervolgens is het aangeraden ook met iemand anders het gedicht te bespreken. De vierde stap is het zoeken van achtergrondinformatie. De historisch-culturele achtergrond, de maatschappelijke context kan immers van belang zijn om het gedicht goed te kunnen begrijpen. Tijdens deze stap moet de lezer ook zijn/haar esthetische oordeel motiveren en aangeven waarom hij/zij het gedicht mooi vindt. Voor de auteurs is het duidelijk belangrijk dat de lezer het gedicht keer op keer luidop leest. In deze laatste fase wordt de lezer ook verzocht het gedicht zelf voor te dragen en ook op zijn/haar mobieltje in te spreken.

In het volgende hoofdstuk vinden we de gedichten met een woordenlijst en een aantal vragen. In de woordenlijst komen vooral verouderde, vreemde of streekwoorden voor die vooral voor de studenten die het Nederlands niet als moedertaal machtig zijn een steuntje bieden, maar ook voor de Nederlandstalige lezer een hulpje kunnen zijn.

De auteurs variëren van Heléne Swarth tot Radna Fabias, waarbij opvalt dat de vrouwelijke dichters in de meerderheid zijn tegenover de mannelijke collega's en dat er vooral op de twintigste eeuw wordt gefocust. Onder de éérentwintig besproken gedichten zijn Vlaamse en Nederlandse dichters, migrantendichters en dichters uit de voormalige koloniën ook vertegenwoordigd. Het is opvallend dat Gera en Kleemans de grote namen uit de Nederlandse literatuurgeschiedenis het liefst vermijden. Men zou in hun boek tevergeefs gedichten van bijvoorbeeld Nijhoff, Marsman, Van Ostaijen, Slauerhoff, Du Perron, Elsschot, Reve, Claus of Lucebert zoeken. Bij de gedichten zijn soms illustraties geplaatst die bij de interpretatie nuttig kunnen zijn.

In het laatste hoofdstuk geven Gera en Kleemans hun eigen visie op de genoemde gedichten. Hierbij werden de gedichten zelf nog een keer afgedrukt, voorafgaand aan de analyse en de introductie van de dichters door middel van een korte biografische schets.

Het boek *Plezier in poëzie* is een leuk uitgegeven, praktische handleiding in eerste instantie voor studenten neerlandistiek extra muros. Het kan erg nuttig zijn in de literatuurcolleges, maar ook thuis voor mensen die gedichten beter willen begrijpen en niet alleen plezier in poëzie willen beleven, maar over het kunstwerk hun eigen visie in woorden willen gieten.